

EN DAG MED CHINA DAILY

ARNE JON ISACHSEN er professor ved Handelshøyskolen BI og leder for Centre for Monetary Economics

SAMMENDRAG

Kina er et land som står midt oppe i store omstillinger, både i landet og i sin relasjon til andre land. Avisen China Daily er myndighetenes talerør, og blir dermed en god pekepinn på hva myndighetene i Kina ønsker å kommunisere om

utviklingen i Midtens Rike. Artikkelen gjennomgår sentrale saker i en utgave fra mai 2009, og reflekterer over hvilke enorme utfordringer Kina står overfor de neste årene, med en sterkt aldrende befolkning, korrupsjon, skjev inntektfordeling og en ny rolle som internasjonal stormakt.

For å danne seg et bilde av et land – hvordan folket ser på seg selv og på andre – er det ingen dum idé å lese landets egne aviser. Engelskspråklige China Daily er et talerør for myndighetene. Derfor er kanskje ikke det å lese denne avisen det beste utgangspunktet for å få tak på hva som rører seg på grunnplanet i det kinesiske samfunnet. På den annen side, med en «open up and reform»-holdning som etter hvert har spredd seg fra økonomi og over på politikk – noen kritikk av Kommunistpartiets ledende rolle i samfunnet og dets toppledere skal man imidlertid ha seg frabedt – er ikke daglig lesning av China Daily noe dårlig utgangspunkt for å fange opp stemninger og strømninger i Kina. At avisen er myndighetenes talerør, gir den i mange sammenhenger ekstra verdi. Hva vil de som bestemmer i Kina, at vi skal vite, mene og tro om utviklingen i Midtens Rike?

Fra mitt opphold i Kina i vår tok jeg med meg hjem China Daily av tirsdag 26. mai. Denne dagen inneholdt min kinesiske avis mange interessante artikler og oppslag. I denne artikkelen refererer jeg noen av oppslagene og prøver å sette dem inn i en bredere ramme.

Kina er et land preget av store omstillinger. På det økonomiske området er Midtens Rike i ferd med å bli en stormakt. På det politiske området sliter Kina med legitimiteten til ettpartistaten. Målet er et demokrati med kinesiske kjennetegn. Men hva som konkret menes, er noe uklart.

Å forstå Kina er ikke meg gitt. Men glimtvis å fange opp noe av det som skjer, kan også ha sin verdi.¹

ATOMBOMBER I NORD-KOREA: «PYONGYANG NUCLEAR TEST SHOCKS BEIJING»

Prøvesprengningen av en atombombe, like kraftfull som den amerikanerne slapp over Nagasaki i 1945, etterfulgt av oppskyting av tre kortdistanseraketter, var hovedoppslaget i China Daily denne dagen. Det tilhørende bildet virket noe malplassert: to unge og vakre kvinner i Tokyo som leser denne nyheten i japanske aviser. Er hensikten å gi leserne positive assosiasjoner til Japan? Dette landet er jo med i sekslandssamtalene om en atomfri, koreansk halvøy (sammen med Kina, USA, Russland og Sør- og Nord-Korea).

Beijing liker dårlig at DPRK (Democratic People's Republic of Korea) ignorerer krav fra det internasjonale samfunn, heter det i en offisiell uttalelse som China Daily refererer. Om prøvesprengningen sies det videre at den kinesiske regjeringen «is resolutely opposed to it». Avisen forteller sine lesere hvordan ledere verden rundt er samstemte i sin fordømming av Nord-Koreas oppførsel her. Deretter siterer man professor Pang (!) Zhongying ved Renmin University som fremholder at

1 Takk til Thorvald Moe, Wegger Strømmen, Morten Wierød og Xiuyi Dong for nyttige kommentarer. Ansvaret for gjenværende feil og mangler er mitt.

tiden nå er moden «for Obama to push the DPRK issue up on the agenda».

Hvorfor dytte USA foran seg her, kan man lure på. Det er jo Kina som har grepet på DPRK. Det er Kina som handler med nordkoreanerne, som har grense mot dem, og som har dialog med dem. Men nei, Obama, etter bare noen måneder i Det hvite hus, dytter kineserne foran seg. Tar de kinesiske lederne det ansvaret man kunne forvente av dem i relasjon til Nord-Korea? Eller lever Kina etter rådet Deng Xiaoping, Kinas ubestridte leder i nær to tiår frem til midten av 1990-årene, gav på tampen av sin tid, nemlig at Kina skulle observere rolig og sikre sine posisjoner, bruke tiden godt og skjule sine evner og dyktighet (*capabilities*).

Fra amerikansk hold har det vært ymtet frempå om at Kina – i amerikansk stil – bør se til at regimet i Nord-Korea skiftes ut, eventuelt ved bruk av militær makt, om så skulle være nødvendig. Men det passer ikke Kina, som har en mer forsiktig og defensiv sikkerhetspolitikk.² «Kina bruker bare makt i selvforsvar», liker kineserne selv å si.

RELASJONEN TIL TAIWAN STADIG BEDRE: «CROSS-STRAIT TALKS CONTINUE PROGRESS»

I desember 1949 måtte general Chiang Kai-shek, lederen for Kuomintang (KMT), flykte til Taiwan. Kommunistene hadde vunnet borgerkrigen. Og Mao stod igjen som konge på haugen.

Etter Chiang Kai-sheks død startet en liberalisering på Taiwan. Det første frie, demokratiske valget fant sted i 1996. Ved valget fire år senere ble KMT kastet fra makten. Democratic Progressive Party som tok over, var langt mer innstilt på å erklære Taiwan som et selvstendig og «normalt» land og å lage en ny konstitusjon. Lederne i Beijing har alltid holdt fast på at Taiwan er del av ett Kina. Det kinesiske folk ville se en formell løsrivelse av Taiwan som en grov fornærmelse. Det ville kunne utgjøre en trussel for stabiliteten i Midtens Rike.³

Ved valget i 2008 kom KMT tilbake til makten. Pla-

² For en ryddig og god analyse av kinesisk sikkerhetspolitikk, se Yan Xuetongs artikkel «Decade of Peace in East Asia» i boken *Security Cooperation in East Asia*, utgitt av Peking University Press i 2004.

³ «China perceives Taiwan's independence may bring about the collapse of China, similar to the way the Soviet Union collapsed following the independence of the Baltic States in 1991», skriver Yan på side 38, se fotnoten over.

nen om en folkeavstemning om en formell løsrivelse fra Kina ble lagt bort. Og forholdet til Fastlands-Kina bedret seg umiddelbart. En noe paradoksal situasjon fremtrer: Den flyktende Chiang-Kai-sheks parti borger for det mest kommunistvennlige regimet på Taiwan.

Det er på denne bakgrunn vi må se China Dailys glade budskap om at daværende formann i KMT-partiet, Wu Poh-hsiung, nå er på besøk i Kina. Siktemålet er å styrke de økonomiske og kommersielle forbindelsene mellom øyriket og fastlandet. Rent praktisk skjer det en god del: Det blir mer direkte fly- og skipstrafikk mellom de to områdene, det skal bli lettere for turister begge veier, posttjenestene blir utvidet, og det blir lettere med direkte investeringer over Taiwan-stredet.

Det er ikke noe besøk mellom statsledere, men mellom partiledere som finner sted. Fastlands-Kina godtar ikke Taiwan som en selvstendig nasjon. Som China Daily skriver: Når «... Ma Ying-jeou, Taiwan's current 'president' takes over the KMT chairmanship in July, it may usher in the first meeting between him and CPC leader Hu Jintao». Men da altså i egenskap av partiformann og ikke i egenskap av «president».

AMERIKA LYTTET MER: «OUTSPOKEN PELOSI STAYING ON-SUBJECT WHILE IN CHINA»

Lederen for Representantenes hus i Kongressen i USA, Nancy Pelosi, er på åtte dagers Kina-besøk, etter invitasjon fra Wu Bangguo, lederen for den stående komité for Folkekongressen, Kinas lovgivende forsamling, som møtes et par uker i mars hvert år. Wu er nummer to i det kinesiske hierarki, etter partisjef Hu Jintao. Men med sin lave profil eksternt er det statsminister Wen Jiabao verden etter hvert har sett på som i tospann med Hu.

China Daily minner sine lesere om at Nancy Pelosi anbefalte president Bush å boikotte åpningen av OL i august 2008. Videre minner avisen om at hun hadde samtaler med Dalai Lama på 1990-tallet. På toppen av dette var Pelosi i sin tid «... an opponent of normal trade relations with China».

Formålet med reisen er å prøve å samordne Kinas og USAs utspill på klimakonferansen i København i desember. Til sammen står disse to landene for nær halvparten av de globale utslippene av klimagasser. Pelosi, skriver China Daily, sa til reporterne: «We have to ... learn from each other as we go forward. So that is

the subject.» En mer ydmyk Pelosi enn hva kineserne kanskje hadde forventet.

Da utenriksminister Hillary Clinton besøkte Kina i februar, ble klimaproblemer diskutert, i tillegg til den økonomiske krisen verden befinner seg i, skriver China Daily videre. La meg minne om at finansminister Tim Geithner og formannen i utenrikskomiteen i Senatet, John Kerry, begge nylig har besøkt Midtens Rike. Kineserne setter pris på at de nå tas på alvor på en ganske annen måte enn for bare få år siden.

MODERNE TEKNOLOGI FOR DE FÅ: «SEE YOUR CHILD PLAY IN THE WOMB»

Ved hjelp av avanserte apparater som gjør bruk av ultralyd, kan man ved mange sykehus i Kina nå «se» barnet i mors mage. Det er meget populært for «would-be parents, especially well-off urban couples», står det. Yes. Med den skjeve inntektsfordelingen Kina etter hvert har fått – forskjellene er større i det kommunistiske Kina enn i det kapitalistiske Amerika – og med helseutgifter som i all hovedsak må bestrides av den enkelte, det offentlige utgifter til helse er om lag to prosent av BNP i Kina mot over syv prosent av BNP i Norge, er det åpenbart at ultralyd og bilde av det ufødte barn i mors liv er forbeholdt dem som er «well-off».

Ultralyd kan også avdekke om en jente eller gutt er underveis. I Kina er det imidlertid ulovlig å gi ut informasjon om det. Hvorfor det? Fordi ettbarnspolitikken parret med tradisjon gjør det ekstra stas å få en sønn. Om en jente er unnfanget og foreldrene vet det, stiger sjansene for at de velger abort. Det er strengt forbudt å abortere på bakgrunn av kjønn. Men det skjer likevel. Med det resultat, står det i artikkelen, at det nå er 32 millioner flere gutter enn jenter i Kina, «an imbalance that can create social problems». Hva slags problemer det dreier seg om, vil vi få mer kunnskaper om etter hvert.

Ettbarnspolitikken som har vært i virksomhet i snart tretti år, gjør at det er fire hundre millioner færre kinesere i dag enn det ellers ville ha vært.⁴ Fire hunder millioner færre – det er omtrent like mange som i dag bor i USA, Frankrike og Polen til sammen.

En annen konsekvens av denne politikken er at ar-

4 Litt mer om ettbarnspolitikken og konsekvensene av denne finner du her: <http://www.voanews.com/english/archive/2006-03/2006-03-07-voa38.cfm?CFID=262927543&CFTOKEN=35354409&jsessionid=03032a25633d476faa5745459f4a4c27647>.

beidsstyrken i Midtens Rike tar til å falle om fire–fem år. Det vil virke dempende på den økonomiske veksten.

FORDELINGSPOLITIKK: «PAY-SCALE REFORM TO BE EXPEDITED»

Det er minst to grunner til at myndighetene i Kina er bekymret over den skjeve inntektsfordelingen i landet. For det første kan økende ulikheter true legitimiteten til maktmonopolet som Kommunistpartiet har. For det andre har den stadig synkende andelen av verdiskapningen som tilfaller vanlige lønsmottakere, ført til at privat konsum som andel av BNP stadig synker. For at samlet etterspørsel i økonomien skal holde tritt med produksjonskapasiteten, må forbruket opp. Synkende konsum som andel av BNP skyldes ikke primært økt sparing i husholdningene. Den viktigste årsaken er at vanlige lønsmottakere har fått en stadig mindre del av kaka. Kapitalen tar stadig mer. Det vil myndighetene nå rette på.

Ni tiltak, forteller China Daily, vil myndighetene sette i verk med sikte på å øke kjøpekraften, særlig til husholdninger med middels og lave inntekter. Mer penger til helse og pensjon, mer til skole samt en kraftig utbygging av infrastrukturen er sentrale elementer i den tiltakspakken som myndighetene nå setter ut i livet for å møte virkningene av den internasjonale finanskrisen. Det satses særlig på å få inntekt og forbruk opp på landsbygda. Hvitevarer som vaskemaskiner og kjøleskap har nesten alle dem som bor i byene, mens «less than half their rural counterparts enjoy such luxuries», som det står i min avis. I fattige provinser får man nå 13 prosent av det man betaler for hvitevarer, refundert fra Beijing. Det har gitt oppsving i etterspørselen, og dermed også i sysselsettingen, for hvitevarene i Kina er selvsagt «made in China».

I de vanskelige tidene man nå opplever i Kina, der millioner av jobber har forsvunnet, vil ledere for stats-eide foretak «see their salaries trimmed to narrow the gap between the rich and the poor», står det videre å lese. På annet hold har jeg lest at 14-ganger'n er det maksimale man kan akseptere – nemlig at sjefen i stats-eide foretak kan ha en inntekt som er inntil 14 ganger gjennomsnittslønna til arbeiderne. Mon tro hvordan sjefene i Statoil, Telenor og DnBNOR ville kommet ut om en slik regel ble lagt til grunn også i Norge?

Mot slutten av artikkelen siterer China Daily fra regjeringens hjemmeside, der det noe kryptisk står

at den økonomiske krisen har brakt indre uoverensstemmelser fra fortiden frem i lyset. Hva siktes det til? Anarkiet under den ti år lange kulturrevolusjonen (1966–1976)? «Deepen reform and open up further» er hva som skal til for å komme ut av krisen, står det videre. Så er det neppe kulturrevolusjonen man har i tankene, men heller Dengs «Southern Tour» i 1992, da han reist kysten rundt for å fremme sin sak.

«Open up and reform» var Dengs program – Kina skulle finne sin plass i den globale økonomien, lære av andre og ta markedet aktivt i bruk. Etter opptøyene på Den himmelske freds plass i mai og juni 1989 var sterke krefter i sving for å snu utviklingen, det vil si en tilbakevending til sterkere styring og planøkonomi. Men den folkelige begeistring som møtte Deng på hans «sydlige reise» – veksten i velstand som Dengs reformer hadde ført til, ville folket for all del at skulle fortsette – gjorde at haukene i Beijing måtte gi tapt. China Daily 26. mai 2009 gir en klar bekreftelse på at Dengs linje i den økonomiske politikken står ved lag.

JORDSKJELV OG KORRUPSJON: «SCHOOLBUILDINGS SUFFERED MOST IN SICHUAN»

I mai 2008 fant et kraftig jordskjelv sted i Sichuan-provinsen midt i Kina. Skjelvet krevde nær 70 000 menneskeliv, hvorav vel 5 000 skoleelever. Kinesiske myndigheter overrasket mange med sin åpenhet rundt denne katastrofen. Den nasjonale dugnaden i form av frivillig innsats som ble lagt for dagen i kjølvannet av jordskjelvet, var imponerende.

I China Daily denne moidagen ett år senere presenteres resultatene av en studie bygningsekspert fra tre universiteter har laget. Det er nedslående lesning. Av 44 skoler må 15 umiddelbart kondemneres. For offentlige bygninger, derimot, gjelder det samme bare 2 av 54. Hvorfor var skadene så mye mer omfattende på skolehus? Fordi en annen og billigere konstruksjon ble valgt, og fordi «substandard material during construction» ble anvendt. Differansen i utgifter mellom standard og substandard materiale gikk i mange tilfeller i de lokale partipampenes lommer – som for øvrig holdt kontor i langt mer solide bygninger.

Imidlertid gikk ikke korrupsjon med i dragsuget etter jordskjelvet. Zuo Duyuan, partisjef i Jinya landsby, og to medsamsvorne har godtatt en dom på syv års fengsel «for taking bribes from earthquake victims

who applied for a State subsidy», kan China Daily fortelle. Korrupsjon er et større problem i Kina enn jordskjelv – og like vanskelig å gjøre noe med, ser det ut for.

Myndighetene, forteller min avis til slutt, har bestemt at skolebygninger i fremtiden skal ha «earthquake-proof level ... one degree higher than ordinary buildings». Det er typisk for China Daily – avslutte en trist historie på oppmuntrende vis, der myndighetene eller Partiet går inn og tar ansvar.

ET STOLT KINA I: «STARBUCKS TAKES DRAGON BOAT-RIDE TO ZONGZI»

Zongzi er en kinesisk delikatess laget av «glutinous rice stuffed with different fillings and wrapped in bamboo or reed leaves». Min avis kan denne dagen fortelle at Starbucks, som åpnet sin første kaffebar for ti år siden, og som nå har 350 slike, vil tilby zongzi under den årlige drakebåtfestivalen. Denne festivalen er en rokonkurranse mellom lag i lange båter utsmykket med draker og annet, til minne om poeten Qu Yuan som hoppet i elven i protest mot den utbredte korrupsjonen i datidens Kina, om lag 300 år f.Kr.

China Daily formelig godter seg over at Starbucks, og også McDonald's og KFC, ikke lenger bare tilbyr amerikansk «fast food», men utvikler retter med en gjenkjennelig smak for kinesiske ganer. De tar etter Kina. Det er ikke bare motsatt – at Kina tar etter Amerika. I et bredere perspektiv har kineserne en form for sårhet overfor det faktum at så få kjente merkevarer internasjonalt er kinesiske. Kjenner du noen?

At utenlandske selskaper kjøper opp lovende kinesiske selskaper for etter en tid å skifte ut et gryende, kinesisk merke med sitt eget, liker kineserne dårlig. På den bakgrunn må vi forstå at myndighetene gikk imot Coca-Colas planlagte oppkjøp av Huiyuan Juice, et ledende merke for mineralvann og softdrinks i Kina. Rent formelt hang myndighetene avslaget på at Coca-Cola i så fall ville få for stor markedsrett. Men nasjonalistiske sentimentaler lå nok bak. Jeg minner om stemningen i Norge da Kraft Foods i 1993 tok over Freia sjokolade. Mange følte nok det temmelig sårt – et lite stykke Norge på utenlandske hender.

ET STOLT KINA II: «EDUCATING THE WEST»
Cambridge University Press, som kan feire 425-årsjubileum i år, er i gang med å publisere bokserien *Cultural China* på tretti bind. Til forskjell fra et par lignende

prosjekter, *Science & Civilisation in China* og *The Cambridge History of China*, er denne serien om kultur skrevet av kinesere selv. Hensikten med prosjektet er å hjelpe den vestlige verden «to gain a broader, deeper, clearer, and better understanding of China, and reduce misunderstandings between Westerns and Chinese», sier Li Xiaping, president for China Intercontinental Press, til China Daily.

«Kina har en lang historie, men en kort periode med åpenhet mot resten av verden», sier Wu Wei, som har ansvar for å promovere kinesiske bøker i utlandet. «Relativt få utlendinger kommer til Kina. Vi håper at denne serien kan være et vindu mot verden og en bro som gjør at andre kan lære mer om vårt land», legger han stolt til.

Stoltheten stopper ikke der. Ved den årlige og enormt store bokmessen i Frankfurt i oktober senere i år vil Kina være «guest of honor».

«Educating the West». Hvorfor er ikke overskriften på artikkelen i stedet den mer dekkende «Informing the World»? Fordi Kina har behov for å imponere Vesten – det er tross alt der makten sitter. Og imponere gjør man ved å «educate» – nemlig vise til Kinas rike kultur fra tusenvis av år tilbake – snarere enn ved det mer servile å «inform». Kina – Midtens Rike – er på full fart tilbake mot Centre Stage in the World. Det kan Vesten like gjerne få med seg først som sist.

AFRIKA OG KINA: «SIERRA LEONE TIES TAKEN TO NEW LEVELS»

Hu Jintao, leser vi i China Daily den 26. mai, gav i går statssjefen i Sierra Leone, Ernest Bai Koroma, «a red-carpet welcome, including a 21-gun salute and parade, at the Great Hall of People». Ikke småtterier.

Kinas engasjement i Afrika er vel kjent. I Sierra Leone skal kineserne bygge to vannkraftanlegg over de neste tre årene. Koroma uttrykker takknemlighet for den hjelpen Kina har gitt hans land. Gjenytelse kommer kontant når Koroma fremholder at «one-China policy is a cornerstone of Sierra Leone's China policy». Og videre at «Taiwan and Tibet are both historically and geographically inalienable parts of the People's Republic of China».

Hu følger opp ved å fremholde at de to landene er «good friends and partners». Dette er propaganda så det holder, spør du meg. Pompøst og luftig. Fryd og gammen.

To dager senere er jeg i Changsha, en by med seks millioner innbyggere, hovedstaden i Hunan-provinsen. Jeg er med en sightseeingbuss på vei nedover den temmelig brede hovedgaten midt i byen da trafikken med ett stanser opp. I motsatt retning kommer seks-åtte helt svarte Audi A6-er, i stor fart, etterfulgt av større biler med blålys og en liten kaval-kade av mindre motorsykler med politimenn til slutt. «Hva er det som forgår her?», spør jeg guiden. «Har ikke peiling», svarer hun, «slikt skjer stadig vekk.» Jeg opplever at det liksom ikke har noe med henne å gjøre. Eller med andre heller, for den saks skyld. De som styrer provinsen, får styre i vei som de vil. Bare jeg har til smør på maten, eller ris til middag. Og gjerne også penger til en litt bedre bolig, til noen nye klær, til en finere mobiltelefon og kanskje også til en reise utenlands.

Dagen etter leser jeg i China Daily at statssjefen i Sierre Leone har vært på offisielt besøk i Changsha.

NOEN AVSLUTTENDE REFLEKSJONER

Etter å ha lest China Daily sitter man gjerne igjen med et positivt inntrykk av det meste. Man kommer lett på parti med Kina. Ser tingene fra Kinas side. Blir imponert over handlekraften dette landet har, ved sine ledere og ved sitt politiske system. «Vi har ikke råd til demokrati på en god stund enda», er det mange kinesere som mener.

Men ved å arbeide seg nøye gjennom China Daily av 26. mai 2009, kommer nyansene tydeligere frem. Man blir klar over hvilke enorme utfordringer Kina står overfor:

- Landet har en befolkning som eldes før Kina har blitt et rikt land.
- Kina har en flere tusen år lang tradisjon for korrupsjon. Lar den seg redusere?
- Inntektsfordelingen blir stadig skjev, til tross for myndighetenes slagord om utviklingen av «harmonious society». Dalai Lama har et godt poeng når han sier at det må være noe fundamentalt galt med et land der lederne hele tiden løper rundt og snakker om behovet for et harmonisk samfunn.
- Landet er egentlig utrygt på seg selv og strever med å finne sin plass i verden. Hvordan vokse inn i den rollen globalt som Kinas tiltakende styrke og kraft tilsier, er ingen liten utfordring. **M**